

РЕЦЕНЗІЯ

доктора мистецтвознавства, доцента, завідувача кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури **Коновалової І.Ю.** на дисертацію **Чжан Юй** «Жанрові типи китайської національної опери в творчості Інь Цінь», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності **025 Музичне мистецтво**

Актуальність теми дослідження. У науковому просторі української музикології сьогодення, що володіє потужнім теоретико-методологічним та аналітичним інструментарієм і апелює до надширокого кола концептуальної проблематики, актуалізується китаєзнатчий напрям досліджень, пов'язаний із вивченням питань художньої екзистенції, стильової еволюції та специфіки жанрових явищ музики Піднебесної. Однією з найгостріших проблем у концептосфері музичної китайської, що і нині залишаються повною мірою не висвітленими українським музикологічним знанням та потребують усебічного розгляду, є специфіка функціонування оперного жанру, зокрема жанрової моделі опери європейського типу. Маючи власну історію становлення і траєкторію розвитку упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст., опера європейського типу в Китаї набула власних художньо-семантичних ознак, отримала особливий культурний статус і перетворилася на жанр національного масштабу, про що свідчить його репрезентативність у китайській музично-театральній культурі.

На сучасному етапі культуротворення, специфіку якого визначають процеси глобалізації та мультикультуралізму, оперний жанр у Китаї зазнав суттєвої трансформації, художньо-семантичного збагачення, концептуального оновлення і переосмислення в контексті актуалізації ідей національного духовного відродження та культурно-історичної пам'яті. Яскравим віддзеркаленням окреслених тенденцій та проявом інтенцій індивідуально-авторської свідомості в оперній сфері є творчість Інь Цінь.

Саме цим актуальним, принципово значущим, але остаточно не опанованым у науковому дискурсі питанням присвячена дисертація Чжан Юй, об'єктом якої є китайська національна опера першої чверті ХХІ століття, а предметом – її жанрові типи у творчості Інь Цінь. Безсумнівна актуальність та новизна теми дослідження зумовлена апелюванням до новітнього досвіду творчості китайських митців у жанрі опери та узагальненням іноваційних тенденцій і креативних ініціатив у цій сфері на художньому матеріалі музики Інь Цінь – видатного китайського композитора сучасності, масштаб діяльності та оригінальний мистецький доробок котрого з боку музикології є й досі мало вивченими. Актуальність обраної теми підкреслюється загальною значущістю та новаторською спрямованістю оперної творчості композитора, її життєздатністю і затребуваністю в культурному часопросторі сьогодення, відповідністю інтелектуально-духовним запитам китайського суспільства та вимогам музично-сценічної практики, а також недостатнім висвітленням у контексті проблем оперології та музичної китайської як перспективних напрямів сучасної музичної науки.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації досягнуто коректністю постановки та вирішення завдань наукового дослідження, чітким формулюванням мети, використанням значного комплексу загальнонаукових підходів та методів наукового знання, доцільне поєднання которых уможливило вивчити предмет дослідження й розкрити специфіку новітньої китайської національної опери та визначити її провідні жанрові типи на матеріалі творчості Інь Цінь.

Наукова новизна отриманих результатів має різнопроявний характер і полягає в тому, що вперше в українському музикознавстві встановлено специфіку творчого процесу сучасного китайського композитора Інь Цінь – видатного оперного майстра та розроблено типологію його творчої індивідуальності. Дослідницею встановлено жанрові типи новітньої китайської великої опери у творчості Інь Цінь. Музичні драми композитора представлені як національні китайські оперні міфи. Авторкою систематизовано положення наукового моделювання китайської опери майбутнього. На основі систематизації китайських оперологічних першоджерел удосконалено сучасні теоретичні уявлення щодо національної опери Піднебесної; подальшого розвитку набула концепція національної китайської опери ХХІ століття.

Увага авторки сконцентрована на новітніх оперних взірцях композитора з точки зору їх художнього значення для творчості китайського митця та сучасної оперної музики загалом. З цієї позиції, матеріалом аналітики в дисертації Чжан Юй постали клавіри і відеозаписи постановки опер Інь Цінь «Великий Канал. Балада Річки» і «Великий похід китайської червоної армії (1934–1935)», здійснені творчим колективом Великого оперного театру в Пекіні.

Проведений аналіз дозволив розкрити світоглядні, образно-тематичні і жанрові пріоритети творчості Інь Цінь – «китайського Шуберта» ХХ ст. та виявити унікальність його новацій у вокальній та оперній жанрових сферах.

Особливого значення набувають окреслені в роботі провідні концептосфери творчості композитора, що зумовлюють особливість його творчого методу, авторської парадигми, визначають усехоплюючий глибинний сенс музики митця, пронизують усі її складові, з'єднуючи їх у художньо-смислову цілісність. Зокрема, це концептосфера любові, що вирізняється багатовимірністю інтерпретацій і постає як в індивідуалізованому, так і у всенародному значеннях; концептосфера жертвовності, що є умовою самовиразу любові та необхідності її досягнення (що спостерігається у пісенній та оперній творчості Інь Цінь, виявляється на індивідуальному та колективному рівнях в опері «Великий Канал» у зв'язку із почуттям патріотизму) (стор. 39 тексту дис.); концептосфера «пам'яті», а також концептосфера краси, утілена в музиці композитора згідно національним естетичним уявленням про естетику краси і багаторівневості її вираження, а також у новітньому її розумінні з актуалізацією міфологізованих уявлень, що втілюється крізь комплекс таких властивостей, як «людинолюбство», «взаємність», повага до людини, прояви «п'яти

чеснот» (мудрість, милосердя (гуманність), вірність, шанування старших, мужність), що спостерігаються в образах головних геройів опери «Великий Канал» (стор. 41 дис.).

Позитивним моментом роботи є закладений у ній потенціал для подальших наукових розвідок сучасної китайської оперної музики та оперології як напряму музикознавства.

Практичне значення дослідження. Наукові положення і висновки презентованого дослідження є підґрунтам для подальшого осягнення науково-теоретичних питань, пов'язаних з розробкою проблем музичної китаїстики та жанрового поля сучасної оперної музики. Результати запропонованого дослідження можуть бути використані в музично-критичній та музично-педагогічній сфері, зокрема в лекційних курсах мистецьких ЗВО: України та Китаю: «Історія світової музичної культури», «Музична культура позаєвропейських цивілізацій», «Основи оперної драматургії», «Аналіз музичних творів», «Міфооперологія», «Історія вокального мистецтва», «Історія української музики», а також практикумах: «Аналіз музичних творів» тощо.

Повнота викладеного матеріалу дисертації в наукових публікаціях
Аналіз наявних публікацій здобувачки, заражованих за темою дисертації, підтверджує, що вони висвітлюють основні концептуальні положення, результати та висновки представленої дисертаційної роботи. Слід позитивно оцінити виклад основних результатів дослідження, які відображені у 8 публікаціях (7 одноосібних та 1 у співавторстві), серед яких – 4 наукові статті, надруковані у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України (одна з яких – у співавторстві з науковим керівником), 2 публікації в іноземних наукових виданнях та 2 тез у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Структура та зміст дисертації, її завершеність, та відповідність встановленим кваліфікаційним вимогам щодо оформлення.

Структура дисертації віддзеркалює її зміст, відповідає поставленій меті та обумовлена специфікою обраних об'єкту та предмету дослідження та складається з анотації, вступу, 3-х розділів, висновків, а також списку використаних джерел і додатків. Представлена наукова розвідка характеризується логікою та послідовністю викладення основних положень та матеріалів, повнотою і ґрунтовністю висновків, відзначається чіткістю та аргументованістю суджень.

У вступі роботи обґрутовано актуальність обраної теми дисертації, визначено її теоретичне підґрунтя, ступінь розробленості окресленої проблеми в музикології і методологічні вектори її осягнення, аргументовано вибір матеріалу дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Творчий процес Інь Цінь: шлях від пісні до опери», що складається з 2-х підрозділів: «Сучасна художня китайська пісня як творча лабораторія Інь Цінь» (п.1.1) та «Конструювання ідеалів новітньої великої китайської опери ХХІ століття у творчості Інь Цінь» (п. 1.2) розкрито

творчу постать композитора в контексті сучасної китайської музичної культури, іпостасі вияву його творчої індивідуальності та висвітлено ідейно-світоглядні, образно-тематичні та жанрові пріоритети його творчості.

Важливим висновком, зробленим у процесі аналітики новітньої великої опери ХХІ ст., стало визнання взаємодії в останній жанрових типів європейської великої опери та ознак камерно-ліричної, героїко-історичної, обрядово-епічної опер, що сприяє її наближенню до національного оперного міфу (с. 55 тексту дисертації).

Результати аналізу виявили, що інтегративна методологія та когнітивні можливості підходів і методів наукового пізнання, застосованих під час наукової аналітики творчості Інь Цінь, сприяли усебічному і системному дослідженю предмету дисертації.

Проведений у роботі історіографічний аналіз уможливив висвітлити основні жанрові ареали творчого доробку Інь Цінь та окреслити вектори їх музикознавчого осягнення. Результати проведено аналізу дозволили констатувати актуалізацію наукового вивчення взірців оперної творчості сучасного китайського композитора як малодосліджених у музикознавчому дискурсі з точки зору визначення їх новаційності, жанрово-стильової атрибуції та жанрово-типологічної характеристики.

Другий розділ присвячено аналітиці новітньої великої китайської опери лірико-епічного типу «Великий канал» Інь Цінь. На основі здійсненого аналізу авторкою визначено логіку сюжетотворення і оперної драматургії даного твору (п. 2.1.). Проведене дослідження уможливило розкрити властивий опері «Канал» жанровий поліфонізм (п. 2.2.), віддзеркалення принципу жанрової всеєдності та довести, що узагальнюючи її жанровою характеристикою, як презентанта новітньої великої опери, є національний китайський оперний міф. Важливим висновком другого розділу є твердження, що «жанровий синтез, властивий драматургії опері «Канал», постає як втілення родової ознаки міфомислення – синкретизму» (с. 121 дис).

У третьому розділі роботи визначається специфіка новітньої великої китайської опери історико-героїчного типу «Велика хода». Наукова увага дослідниці сконцентрована на питаннях сюжетно-лібретних передумов створення цієї оперної моделі (в аспекті формування художньої концепції) (п. 3.1), висвітлення її жанрових прообразів і домінант (п. 3.2). **Серед ключових новаторських аспектів**, сконцентрованих у цьому розділі, є застосування жанрово-аналітичного дискурсу та висвітлення парадигми перехідності в жанровому хронотопі новітньої великої китайської опери Інь Цінь історико-героїчного (п. 3.3.).

Обраний дослідницький вектор надав можливості виявити експериментальні пошуки композитора в організації художнього цілого, характер утілення концепту пам'яті, визначити та розкрити композиційно-драматургічні, образно-семантичні, структурні рівні опери «Велика хода» та специфіку композиторської інтерпретації сюжету.

У загальних висновках підсумовано основні результати дослідження, які доводять, що поставлені у роботі мета та завдання були досягнуті та виконані в повному обсязі.

Важливим висновком дисертації є позиціювання смислотворної ролі синтезу західних і східних жанрово-драматургічних зasad у музичному театрі Піднебесної при опорі на артефакти її духовної історії, національні сюжети, жанрово-стильові традиції, властивості музичної мови. У висновках підкреслено, що зміст китайської опери поч. ХХІ ст. визначається розкриттям національного культурного коду в музично-сценічній цілісності. Доведено, що велика китайська опера, народжена у десяті роки ХХІ ст. у творчості Інь Цінь, набула актуалізації в сучасній музично-театральній культурі Піднебесної в аспекті відбиття головних творчих завдань доби: відображення національних традицій у сучасній інтерпретації.

Список використаних джерел містить перелік ґрунтовних праць (214 позицій), які стали науково-теоретичною основою даного дослідження.

Презентовані додатки доповнюють зміст дисертації та ілюструють її положення.

Таким чином, дисертація Чжан Юй «Жанрові типи китайської національної опери в творчості Інь Цінь», подана на здобуття наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, повністю відповідає вимогам МОН освіти щодо подібних кваліфікаційних праць, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Відсутність порушення академічної добросовісності. Звіт перевірки тексту дисертації на унікальність за допомогою антиплагіатної системи **StrikePlagiarism** засвідчив відсутність плагіату, а безпосереднє вивчення тексту дослідження підтвердило відсутність порушень дисертанткою принципів академічної добросовісності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Високо оцінюючи результати проведеного дисертаційного дослідження Чжан Юй, варто задля об'єктивності висловити деякі зауваження та побажання:

В аналітичних розділах роботи, присвячених розкриттю провідних оперних типів новітньої китайської національної опери у творчості Інь Цінь, на наш погляд, деякою мірою «у тіні» залишився розгляд інтонаційного шару заявлених творів.

У процесі ознайомлення з текстом дисертації виникає наступне запитання: Яким чином, на Вашу думку, на жанровому рівні здійснюється взаємодія «класичної» моделі китайської опери європейського типу і новітньої китайської великої опери, презентованої у музичних драмах Інь Цінь?

Наведені зауваження, питання та побажання мають дискусійний характер та не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

Загальний висновок.

Дисертація Чжан Юй «Жанрові типи китайської національної опери в творчості Інь Цінь», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво, є завершеною і самостійною наукової працею, що присвячена актуальній темі дослідження, висвітлює мало вивчені в музикології питання сучасного функціонування опери європейського типу в мистецтві Китаю та репрезентації новітніх взірців даного жанру у творчості Інь Цінь.

Робота має наукову новизну та практичну значущість, містить низку нових, актуальних та достовірних наукових результатів, що засвідчують складність, систематичність та важливість проведеного дослідження для музичної сфери діяльності, мистецтвознавства та сучасної музикології. Отримані в роботі результати відкривають перспективи розвитку сучасної оперології. На підставі вищезазначеного вважаю, що дисертація Чжан Юй рекомендується до захисту в разовій спеціалізованій вчений раді, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво.

Доктор мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури

Ірина КОНОВАЛОВА

